

ธรรมะลึมหล

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๔

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ตั้งใจ ตั้งใจก็มีสติ ตั้งใจนะ สติพร้อม แล้ววางใจไว้เป็นกลาง เสียงมากระทบเอง ไม่ต้องสนใจ ถ้าสนใจมันซ้อนกัน เห็นไหม ถ้ามันซ้อนขึ้นมา สิ่งใดพอซ้อนขึ้นมาแล้วเราไม่ทัน เราไม่ทันเพราะจิตนี้ไวมาก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ธรรมะถึงเป็นสิ่งที่มั่นคงและจริงจัง แต่เดิมธรรมะเลื่อนลอยไม่มีเหตุมีผล แล้วแต่มุมมอง แล้วแต่ผู้นำที่จะชี้นำกันไป เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบิณฑบาต ถ้ามันยังไม่ถึงเวลา จะไปสนทนากับเจ้าลัทธิต่างๆ เวลาเจ้าลัทธิต่างๆ นะ สนทนาธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะแสดงธรรม สนทนาธรรม แล้วด้วยเหตุด้วยผล แต่ส่วนใหญ่แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า...อยู่ในพระไตรปิฎก บอกว่าไปสนทนาธรรมกับใคร สนทนาธรรมกับใคร เรื่องเหตุเรื่องผลไง ถ้าเรื่องเหตุเรื่องผล เห็นไหม แต่ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต่างคนต่างก็คิดว่าตัวเองเป็นธรรม ตัวเองเป็นธรรม แต่มันไม่ใช่ความเป็นจริง

ถ้าความเป็นจริงนะ เวลาด้วยเหตุด้วยผล คุณสิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “อริยสัจมีหนึ่งเดียว” เวลาสุภัททะมาถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานว่า

“ศาสนาไหนก็ดี ศาสนาไหนก็ว่าถูกต้องดั่งงามไปหมด แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าอย่างไร”

เวลาภาคปฏิบัติ การแสดงธรรม การฟังธรรม มันเป็นการตรวจสอบ เป็นการตรวจสอบใจของเรา แล้วถ้าใจของเรามีเหตุมีผลขึ้นมา ถ้ามีความสงบของใจขึ้นมา นี่มันสงบเพราะเหตุใด ถ้าเราสงบ เรารู้ของเราได้ถ้าเราสงบจริงนะ เรารู้ของเราได้ว่าเหตุที่ความสงบ เราลงทุนลงแรงมาขนาดไหน แล้วเวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่าการขึ้นไป สิ่งที่ว่าปัญญานี้ เป็นขั้นเป็นตอน เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป นี่เป็นสิ่งที่ประจักษ์ความจริง นี่ในภาคปฏิบัติ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาบนโคนต้นโพธิ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง เห็นใหม่ แล้ววางธรรมและวินัยไว้ให้เราศึกษา เวลาศึกษาขึ้นมามันส่งต่อกันมาๆ ส่งต่อกันมาจนเราศึกษาแล้ว เราจะมีความรู้ความเข้าใจมากน้อยขนาดไหน สิ่งนี้เป็นเรื่องโลกทั้งหมด ศึกษาโดยโลกไป

ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ... เราศึกษาปริยัติมา ศึกษาเพื่อประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราปฏิบัติขึ้นมาในที่ที่เราแสวงหากันอยู่นี้ เราแสวงหาเพื่อหัวใจของเรา เอาหัวใจของเรามาเปรียบเทียบ เอาหัวใจของเรามาซักฟอก เอาหัวใจของเรามาประพฤติปฏิบัติให้มันเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ มันรู้ตามความเป็นจริง แต่ถ้าไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ การศึกษาปริยัติขึ้นมา แล้วเรามีทิฏฐิมานะของเรา เรามีทิฏฐิมานะนะ เรามีทิฏฐิมานะว่าเรารู้ เพราะเราเข้าใจของเราด้วยวุฒิภาวะ

การศึกษาทุกคนเขาก็ต้องว่ารู้แน่แน่นอน การศึกษาทุกคนก็ว่าตัวเองรู้ แต่รู้แล้วมันมีสิ่งใดตกค้างในใจไหม มันมีสิ่งใดเป็นประโยชน์กับหัวใจเราไหม ถ้ามันมีสิ่งใดเป็นประโยชน์กับหัวใจของเรา เราจริงหรือเปล่า ถ้าเราตรวจสอบของเราบ่อยครั้งเข้า มันจะเกิดความลังเลสงสัย ถ้าเกิดความลังเลสงสัย “สิ่งนั้นเป็นความจริงไหม?” ถ้าเกิดความลังเลสงสัย “สิ่งนั้นเป็นความจริงไหม?” มันเริ่มเรรวนเห็นไหม

คูสิ ถ้ามันเริ่มเรรวนนะ มันไม่มีพื้นฐาน มันไม่มีสิ่งใดเป็นข้อเท็จจริงมันถึงเรรวน ถ้ามันมีสิ่งใดเป็นข้อเท็จจริง มันเรรวนไม่ได้หรอก มันตรวจสอบได้ มันพิจารณาได้ว่ามันเป็นความจริงอย่างไร ถ้าเป็นความจริงอย่างไร เพราะเราศึกษาว่าเราเข้าใจ เรารู้ของเรา มันเกิดความลังเลสงสัย เกิดความเรรวนไปนะ ทำไมเราไม่ทดสอบล่ะ ถ้าเราทดสอบนะ เราไม่ยึดถือทิฏฐิมานะของเรา เราวางสิ่งนี้ได้ ถ้าวางสิ่งนี้ได้ เราเริ่มต้นของเรา

เริ่มต้นของเรา เห็นไหม ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบเข้ามาแล้ว มันสงบเพราะเหตุใด เหตุใดถึงทำความสงบได้ “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ” มันต้องมีเหตุมีผลของมัน มันถึงสงบเข้ามา ถ้ามันไม่มีเหตุ มันสงบเข้ามาได้อย่างไร

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ ไปศึกษามาทั้งหมดนะ ที่ไหนเขาว่าดี ที่ไหนเขาว่าถูกต้องดีงาม ไปศึกษามาหมดแล้ว แล้วมันไม่มีความจริง

นี่สิ เวลาทำความสงบของใจเราเข้ามา มันมีเหตุมีผลสิ่งใด ถ้าเหตุผล มันเหตุผลมันเพียงพอไหม มันถึงมีความสงบ...เหตุผลเพียงพอ คำว่า “เหตุผลเพียงพอ” คำบริกรรม หรือ ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามันเพียงพอของมัน มันมีเหตุของมันเข้ามานี้เพราะมันมีจริงนะ ใจความรู้สึกนี้มีจริง เวรกรรมมันมีจริง แล้วหัวใจเราก็มีจริงๆ แล้วเกิดมาเป็นมนุษย์จริงๆ แล้วเราบวชเป็นพระเป็นเจ้าขึ้นมา เราเป็นนักปฏิบัติจริงๆ ความเป็นจริงขึ้นมาถ้ามันมีความจริงขึ้นมา เห็นไหม

คูสิ แม้แต่จริงตามสมมุติ มนุษย์นี้ก็จริงตามสมมุติ เพราะเกิดเป็นวาระ เพราะเวลาคนเรา นะ ตามอายุขัยมันต้อง... “ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด” จะอยู่ในเพศใด เพศพระ เพศฤหัสถ์ เพศอะไร ต้องตายหมดนะ แต่เวลาสิ่งที่ตายไปนี้มันจริงตามสมมุติไง ที่มันเป็นจริงตามสมมุติขนาดมันเป็นจริงตามสมมุติ นะ มันยังมีจริงเลย มันยังพิสูจน์ได้เลย แล้วเวลาจะความจริงที่มันละเอียดไปกว่านั้น นี่ปริยัติ แล้วถ้าปฏิบัติขึ้นมา นี่ทดสอบๆ ทดสอบเป็นความจริงขึ้นมา มันสงบของมัน เหตุผลของมัน มันสงบเพราะเหตุใดละ มันสงบเข้ามาเพราะเหตุใด เห็นไหม

เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศน์ของท่านแล้วเราฟัง นี่ภาคปฏิบัติ มันถึงจะมีสิ่งใดตกค้าง สิ่งใดเป็นความรู้ความจริงในหัวใจของเรา แล้วถ้ามันเกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญา มันจะก้าวเดินไปอย่างไร ถ้ามันปัญญาก้าวเดินไปตามความเป็นจริงนะ มันต่อยอดของมันขึ้นไป มันเป็นการบริหารจัดการนะ

คูสิ การปกครองของโลกเขา รัฐใดเป็นรัฐที่ล้มเหลว รัฐล้มเหลวนะ ความล้มเหลวของเขา นี่อำนาจรัฐปกครองไม่ได้ ได้อำนาจรัฐนั้นมาแต่ปกครองไม่ได้เพราะมันล้มเหลว ล้มเหลวเพราะไม่มีใครเชื่อฟัง แล้วมีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนแตกกันเป็นฝักเป็น

ฝ่าย มีสงครามกลางเมือง มีการรบราฆ่าฟันกันเพื่อแย่งชิง...มีอำนาจแต่ปกครองไม่ได้ นี่ถือว่าเป็นรัฐลี้มเหลว

ในการประพศติปฏิบัติของเรา ธรรมะที่ลี้มเหลว ธรรมะที่ไม่มีแก่นสาร

“ธรรมะที่ลี้มเหลว” สิ่งที่ลี้มเหลวเพราะเหตุไคละ

“ลี้มเหลว” คูลิ คูลิตูทางฝ้ายทางโลกเขานะ ตั้งแต่สมัยโบราณ เว้นแคว้นประเทศต่างๆ อยู่ที่ใครมีกำลังมากกว่า ใครมีอำนาจวาสนาบารมีมากกว่า เขาก็ยึดครองกัน การยึดครองเพราะว่ามันสมัยโบราณใช้ไหม มันต่างคนต่างอยู่ไง แต่เวลาสมัยเวลาโลกเจริญขึ้นมา อุตสาหกรรม เวลาเขายึดครองกัน เขายึดครองด้วยเรือปืนนะ เขาเอาเรือปืนไปยึดครอง ยึดครองขึ้นมา ยึดครองแล้วมันเป็นอย่างไรละ มันกดขี่ เห็นไหม ความกดขี่ ความเอารัดเอาเปรียบ นี่ความเอารัดเอาเปรียบ มีความทุกข์ยากไใหม่

แล้วในปัจจุบันนี้จิตใจของเราใครมายึดครองอยู่? ใครยึดครองหัวใจเราอยู่?

กิเลสตัณหาความทะยานอยากมันยึดครองใจ เห็นไหม เรามาเกิดเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ใครยึดครองหัวใจนี้มา หัวใจนี้มีใครไปยึดครอง แล้วใครเป็นเจ้าของมัน แต่มันมีความรู้สึกลีอยู่ จิตมีอยู่ แต่มันโดนยึดครองด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก แต่เพราะเรามันบางเบา นะ ความบางเบาของเรา เพราะเราเกิดมาเป็นชาวพุทธ แล้วพบพระพุทธศาสนา เราประพศติปฏิบัตินี้มันบางเบา บางเบาเพราะมันสนใจไง มันสนใจจะหาทางออกนะ

คูลิ การยึดครองของเจ้าอาณานิคม เขากดขี่ ข่มเหง ขูดรีด ขูดรีดทุกๆ อย่างเลย เพื่อประโยชน์ของเขา ขูดรีดทางเศรษฐกิจ ขูดรีดทางทรัพยากร ขูดรีดทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของเขา นั่นมันเป็นทางโลก เห็นไหม นี่เพราะอะไร เพราะเขาไม่มีกำลังพอ ความมีปัญญาของเขา ถึงเขามีปัญญาของเขา วัฒนธรรมของเขาก็มี เห็นไหม แต่ด้วยกำลังต่อสู้ เทคโนโลยีสู้กันไม่ได้ สู้กันไม่ได้

แต่นี้เราเกิดมา เราเกิดมา เราเกิดเป็นชาวพุทธพบพระพุทธศาสนา เพราะเราบางเบาใช้ไหม นี่เรามีนะ ศีล สมาธิ ปัญญา สติปัญญา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อริยสัจ มันมี

คุณค่า มีคุณค่าตั้งแต่สมัยพุทธกาล มีคุณค่าในสมัยปัจจุบันนี้ แล้วมีคุณค่าตลอดไป แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระศรีอริยเมตไตรย อนาคตวงศ์ก็จะมาตรัสรู้อันนี้

“สังขาร” คุณติ เวลาเขายึดครองกันด้วยเรือปีนนะ เขาสู้กันไม่ได้เพราะเทคโนโลยีเขาสู้กันไม่ได้ นี่เขามีปืน เรามีดาบ มันจะไปสู้อะไรเขา...สู้กันไม่ได้ ถ้าสู้กันไม่ได้มันก็ลี้มเหลว นี่ว่าลี้มเหลวเพราะเราสู้เขาไม่ได้ แล้วเขายึดครอง เขาก็ข่มขู่ นี่เวลาเขายึดครองกัน

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาละ ตามความเป็นจริงนะ ถ้าธรรมะมันไม่ลี้มเหลวนะ มันจะมีหลักมีเกณฑ์ มันจะมีการต่อสู้ มันจะมีการกระทำ มันเป็นความจริงขึ้นมา

แต่ถ้าเป็นธรรมะลี้มเหลว เห็นไหม คุณติ คุรัฐที่ลี้มเหลว คุณแอฟริกาเขาปกครองกันไม่ได้ เขาแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแล้วเขาปกครองกันไม่ได้ เห็นไหม คนต้องไปช่วยเหลือ ต้องส่งทหารเข้าไปเป็นรัฐกันชนเพื่อจะดูแลกัน นี่พูดถึงโลกๆ นะ

เวลาโลกเขา เราสู้ได้ เรามองเราเห็นได้ด้วยทิฐิฐิมานะ ด้วยความเห็นของเขา แล้วเขาแบ่งฝักแบ่งฝ่าย แล้วประหัดประหารกัน แล้วเวลาเราประพฤติปฏิบัติ เวลาเรามองเรื่องธรรมะๆ “กิเลส” เป็นสิ่งที่คนทุกคนจะต้องกำจัดมัน ทุกคนจะปล่อยวาง ทุกคนจะฆ่ากิเลสให้ได้ในหัวใจ แต่เวลาประพฤติปฏิบัติ เราจะปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริง

คุณนะ คุณทางลัทธิศาสนาต่างๆ เขาก็ว่าเขาปฏิบัติเหมือนกัน เขาก็ทำของเขาเหมือนกัน แต่เขาทำของเขาขึ้นมา เขามีแต่การตั้งสม เขามีแต่การไม่ได้ช่วยเหลือตัวเองเลยหวังพึ่งต่างๆ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้พึ่งตนเอง “ให้พึ่งตนเอง” เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเทศนาว่าการ ให้ย้อนกลับมาในหัวใจ ให้ความสงบของใจ ให้ตั้งตนของเราขึ้นมาให้ได้

คุณติ ในสมัยปัจจุบันนี้ เวลาสิ่งที่เขาโดนข่มขู่ ข่มเหง รังแกกันนะ เขารวมตัวกันด้วยความทุกข์ความยาก เขาลงประชามติแยกออกมาปกครองตนเอง เขาจะลงประชามติแยกปกครองตนเองเพราะอะไร เพราะเขาโดนกดขี่ข่มเหง เขาโดนทำลาย เขาโดนแย่งชิงทรัพยากร นี่ก็เหมือนกัน ถ้าหัวใจของเรามันพอใจ มันพอใจจะประพฤติปฏิบัติกันนะ มันประชาธิปไตย ลง

ประชามติ นี่ไง ถ้ามันลงประชามติ มันมีหลักมีเกณฑ์ไง มันมีเหตุมีผลไง ถ้าหัวใจเราจะประพฤติปฏิบัติใช้ใหม่

ถ้าหัวใจเราจะประพฤติปฏิบัติ ประชาธิปไตย ชรรมาธิปไตย เห็นใหม่

ถ้าเราทำความสงบของใจเราเข้ามา มันจะลงประชามติว่ามีพื้นที่ปกครองใหม่ มีพื้นที่ให้มันมีอำนาจรัฐใหม่ ถ้ามวลชนรวมชนขึ้นมาเนะ มันมีพื้นที่ให้ปกครองได้ มันถึงจะเป็นรัฐขึ้นมา มันถึงจะเป็นสัจจะความจริงขึ้นมา มันมีเหตุมีผลของมัน ไม่ใช่เลื่อนลอย เรามันเลื่อนลอย เราไม่มีพื้นที่ปกครอง เราไม่มีสิ่งใดเลย แต่เราบอกว่าเรามีรัฐ เรามีนิติรัฐ เรามีอำนาจรัฐ เรามีทุกอย่างพร้อมเลย

นี่ไง เหมือนกับทางเขาล่าอาณานิคมนะ เขาเอาเรือปืนเที่ยวไปล่าเพื่อไปแสวงหาผลประโยชน์เพื่อประโยชน์ของเขา อันนี้เราจะปฏิบัติธรรมนะ เหมือนกับเราเอาทฤษฎีมานะ เอาความรู้ความเห็นของเรา สติปัญญาของเราเหมือนเรือปืน ไปปล้นชิงเอาจากกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในพระไตรปิฎกนะ “พุทธพจน์ๆ” มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นเรื่องที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ววางธรรมและวินัยไว้ แล้วให้เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ไม่ใช่เราเอาเรือปืนไปปล้นชิงมาว่าทรัพย์สมบัติเป็นของเรา...มีอำนาจ มีทฤษฎี มีอำนาจรัฐ มีนิติรัฐ มีกฎเกณฑ์เพื่อจะปกครอง...ล้นเกล้าล้นกระหม่อม

นี่ “ธรรมะล้นเกล้า” ล้นเกล้าเพราะไปช่วงชิง ด้วยคิดว่าตัวเองรู้ ตัวเองเก่ง ตัวเองมีปัญหา ด้วยทฤษฎีมานะ

แต่ถ้าประชามตินะ เราลงประชามติ เราแยกพื้นที่ เพราะกิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันปล้นชิงมาตลอด มันข่มขู่มาตลอด ถ้าเราทำความสงบของใจ เห็นใหม่ เรามีพื้นที่นะ เรามีพื้นที่ปกครองของเรา ถ้ามีพื้นที่ปกครองของเรา นี่การต่อสู้ระหว่างกิเลสกับธรรม

ถ้าการต่อสู้กิเลสกับธรรมนะ นี่ในเมื่อสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์อยู่ด้วยตัวเองไม่ได้ มนุษย์อยู่ด้วยตัวเอง เห็นใหม่ มนุษย์อยู่ด้วยตัวเองไม่ได้ ต้องเป็นสังคม ต้องพึ่งพาอาศัย

กัน ต้องอยู่โดยสังคัมเจือจานกัน นี่มันก็มีการเสียดสีกัน การแก่งแย่ง การกระทบกระทั่งกัน การกระทบกระทั่งกันเห็นใหม่ สิ่งนั้นมันเป็นอะไรล่ะ? มีการกระทบกระทั่งกัน มันก็มีการบาดหมางกัน มีการกดขี่ข่มเหงกัน นี่ต้องมีอำนาจรัฐปกครอง ต้องมีกฎหมาย ต้องมีกติกามาเพื่อสัตว์สังคัมให้มันอยู่ร่วมกันเป็นสุข นี่ความรู้สึกนึกคิดของเรา

จิตหนึ่ง นี้อารมณ์หนึ่งก็ชาติหนึ่ง ความคิดหนึ่ง...เวลาความคิดหนึ่ง ความคิดเกิดดับๆ วัณหนึ่งความคิดเกิดที่ร้อยก็พันหน นี่ไง สิ่งที่เกิดขึ้นในหัวใจของเรา ถ้ามันเกิดขึ้น สิ่งที่เรานึกคิดอยู่นี้ คิดทีหนึ่งก็ภพชาติหนึ่ง ภพชาติหนึ่ง ก็ความรู้สึกหนึ่ง เหมือนบุคคลคนหนึ่ง นี่ไง แล้วเราจะปกครองกันอย่างไร แล้วถ้ามันลี้มเหลว ปกครองไม่ได้เลยหรือ เราปกครองใจเราไม่ได้หรือ นี่รัฐที่ลี้มเหลวเขาปกครองกันไม่ได้ล่ะ

แล้วเราประพฤติปฏิบัติธรรม “ธรรมะลี้มเหลว” ว่าจิตใจมีหลักมีเกณฑ์ มันมีจริงหรือเปล่า มันมีอธิปไตยในตัวมันใหม่ มันมีอิสรภาพในหัวใจจริงหรือเปล่า?...มันไม่มี

พอมันไม่มี คุณติ โดยใครปกครองล่ะ ใครปกครอง? กิเลสตัณหาความทะยานอยาก ปกครอง เวลากิเลสตัณหาความทะยานอยากปกครองมันก็ว่ามันรู้มันเห็นของมัน ศีลธรรมขึ้นมา ปฏิบัติธรรมขึ้นมาด้วยความลี้มเหลว นี่ปลิ้นชิงมา ไปปลิ้นชิงมา ไปข่มขู่ ไปดูมว่า เป็นธรรมของเรา เป็นธรรมของเรา มันมีความจริงในหัวใจใหม่ ถ้ามันไม่มีความจริงในหัวใจ นี่มันลี้มเหลว “ธรรมะลี้มเหลว” ไม่เป็นความจริงขึ้นมา ถ้าไม่มีความจริงขึ้นมา มันเป็นประโยชน์กับใครล่ะ

นี่เราว่าเราจะประพฤติปฏิบัตินี้ไง เราว่าเราเป็นคนรักคนใจ เราว่าเราจะเอาตัวเรารอดไป แต่เวลารัฐลี้มเหลว มันโดยสังคัมโลก คุณติ สื่อสารมวลชนเขาสืบข่าวมาให้เราดูตลอดว่าความลี้มเหลวที่รัฐลี้มเหลว เขาม่ากันนะ ต่างเผ่าเขาม่ากันตายเป็นแสนๆ ลอยเป็นแพ นี่เพราะอะไรล่ะ เพราะทฤษฎีมานะไง เพราะความเห็นผิดใจ

แต่ถ้ามันเป็นธรรมล่ะ มนุษย์ทำกันลงใหม่ เขาก็มนุษย์ เราก็มมนุษย์ ต่างเผ่าต่างพันธุ์มันก็มนุษย์ด้วยกัน ถ้ามนุษย์ด้วยกัน ทำไมเราไม่พูดกันดีๆ ทำไมเราไม่ร่วมมือกัน นี่สิ่งนี้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยกัน ในเมื่อขาดแคลนก็ขาดแคลนด้วยกัน แต่ถ้ามันมีทรัพยากร เราก็ใช้ร่วมกัน

นี่ก็เหมือนกัน ในหัวใจ ระหว่างกิเลสที่มันข่มขี้ กิเลสที่ว่ามันรู้ไปหมด เอารัดเอาเปรียบไปหมด มันข่มขี้ในหัวใจของเรา แล้วเวลาธรรม ธรรมเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็จะไปปลิ้นชิงมา อวดรู้อวดเห็นว่าเป็นสมบัติของเรา กิเลสมันเหยียบย่ำทำลายหมดนะ มันบังเงา มันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาข่มขี้เราด้วย

แต่ถ้าเราจะเปลี่ยนอิสรภาพ เราจะทำความจริงของเราขึ้นมา ธรรมะเป็นตามความเป็นจริง ไม่ใช่ธรรมะลี้มเหลว “ธรรมะลี้มเหลว” ไม่มีสิ่งใดเป็นแก่นสารของใจ นี่ไม่มีแก่นสาร ทำบุญกุศลมาขนาดไหนมันก็เวียนตายเวียนเกิด ทำบุญกุศลมา บุญก็คือบุญ นี่บุญมันก็หมุนไปในวัฏฏะสิ่งที่เรานั่งกันอยู่นี้ก็มาจากวัฏฏะ ผลของวัฏฏะทั้งนั้นนะ ก็มาจากบุญนี้แหละ

ถ้ามาจากบุญ ถ้าไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดกับพระอานนท้นะ เวลาจะปรินิพพาน มีคนเอาดอกไม้ธูปเทียนมาบูชามากเลย

“อานนท์ เธอบอกเขานะ ให้ปฏิบัติบูชา ให้ปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเถิด อย่างบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยอามิสเลย”

สิ่งที่เป็นอามิสที่เราทำบุญกุศลมันเป็นอะไร?...อามิสทั้งนั้น

สิ่งที่เป็นอามิสเพราะอะไร เพราะเราอ่อนแอไง

“ลี้มเหลว” หัวใจลี้มเหลว แล้วลี้มเหลวก็ยังทำลายตัวเองอีกนะ เวลาไปทำบุญกุศลนะ เราน้อยเนื้อต่ำใจ เราทำไม่ได้ตั้งใจของเรา เราจะปรารถนา เวลาทำขึ้นมาก็ต้องทำตามกิเลสตัณหาความทะยานอยากให้กิเลสมันเหยียบย่ำหัวใจ ต้องเป็นอย่างที่เราพอใจ ถ้ามันขัดใจเรานั้น เราทำบุญแล้วไม่ได้บุญแล้ว มันไม่พอใจแล้ว เห็นไหม ทั้งๆ ที่ว่าสิ่งที่เป็นอามิส

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ “อานนท์ เธอบอกเขานะ ให้ปฏิบัติบูชาเราเถิด อย่างบูชาเราด้วยอามิสเลย”

แต่ในสังคมโลกเขาต้องบูชาเป็นอามิสนั่นนะ แต่เวลาเราปฏิบัติ เราเป็นคนขึ้นมาแล้ว เรามีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมาแล้ว ที่เราปฏิบัติอยู่นี้ เราปฏิบัติบูชาตามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ขอเลย “ปฏิบัติบูชาเถิด อย่าบูชาเราด้วยอามิสเลย” สิ่งที่เป็นอามิส ใครๆ ก็ทำได้ มัณรัฐที่ลี้มเหลว มัณก็ยังทำลายตัวเอง ทั้งๆ ที่ทำบุญกุศลนะ มัณก็ยังเป็นอกุศลทำลายตัวเองอีก เห็นไหม นี่เพราะ มัณลี้มเหลว ลี้มเหลวด้วยสติ ลี้มเหลวด้วยปัญญา ลี้มเหลวด้วยความรู้สึกนึกคิดของมัน

แต่ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมาเนะ เราทำบุญทิ้งเหวไซ้ใหม่ บุญก็คือบุญ ทำขึ้นมาเพราะอะไร เพราะเป็นเครื่องแสดงออกของน้ำใจ น้ำใจได้แสดงออกด้วยอามิสแล้ว เราจะปฏิบัติบูชา ถ้าปฏิบัติบูชาขึ้นมาแล้วก็อย่าให้มันลี้มเหลวอีก ให้มันเข้มแข็งขึ้นมา ถ้ามันเข้มแข็งขึ้นมา เราตั้งสติของเรา มันจะเป็นอิสรภาพ มันมีอิทธิปไตยของมัน ถ้ามันมีอิสรภาพ มีอิทธิปไตยของมัน ดินแดนของเราใครจะมาแย่งชิง

เวลาทางโลกเขานะ คูตี เวลาเขาแย่งชิงกันด้วยเรือปืน เคียวนี้เขาจะปกครองกันด้วย เศรษฐกิจ เขาไม่เอาแล้วที่คินนะ เขาไม่ไปยึดประเทศไหนแล้ว เขาจะให้ส่งให้เขาทุกๆ เดือน ทุกวัน ส่งดอกเบ็ญ ส่งทุกอย่างนะ เขายึดครองกันด้วยเศรษฐกิจเลย

นี่เหมือนกัน เรามีอิทธิปไตยของเรา ถ้าเรามีอิทธิปไตยของเรา เราทำอย่างไร เราทำอย่างไร ถึงเป็นอิทธิปไตยของเรา ถ้าเราใช้คำบริกรรม เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิไซ้ใหม่ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา นี่ไง เรามีอิทธิปไตย เรามีที่คินของเรา เรามีอำนาจรัฐของเรา...แล้วไซ้เป็นใหม่? จะปล่อยให้มันลี้มเหลวไป หรือเราจะพัฒนามันขึ้นมา

ถ้าเราจะพัฒนาขึ้นมา เรามีสติ คูตี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา พอตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ธรรมตามความเป็นจริง แล้วมันจริงเพราะเหตุใดละ มันจริงเพราะมันมีมรรค ญาณ มันมีศีล สมาธิ ปัญญา มันมีมรรคที่มันก้าวเดินไป ใจมันก้าวเดินไป นี่เวลาตรัสรู้ ตรัสรู้ที่หัวใจ ถ้าหัวใจมันก้าวเดิน ก้าวเดินอย่างไร กิจญาณ สัจญาณ...ถ้าไม่มีญาณทั้ง ๑๒ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ปฏิญาณตนว่าเป็นพระอรหันต์

แล้วนี่ แล้วของเรามันมีอะไร จะไปปล้นชิงมาไซ้ใหม่ นี่ตัวเองลี้มเหลวก็ยังไม่พอ ยังอ้างอิงไปอีก “ธรรมะเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น” แดกหน่อ แดกเหล่ากออกไปให้กิเลสตัดหา ความทะยานอยาก ความลี้มเหลวนั้นให้เป็นผลไม้พิช เป็นธรรมะที่ลี้มเหลว เป็นธรรมะพิช สอนให้มันออกนอกกลุ่มนอทาง ให้มันไปตามไหนละ “ความลี้มเหลว” มันก็ลี้มเหลวเพราะเราก็ไม่ได้ผลอยู่แล้ว ยังชักนำให้คนอื่นลี้มเหลวตามไปอีก

แต่ถ้าเป็นความจริง มันหนีจากอริยสังไปไม่ได้ อริยสังนี้เป็นความจริงนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอนาคตวงศ์ก็จะมาตรัสรู้อันนี้ แตกต่างกันเพียงแต่ว่า ๑๖ อสงไขย ๘ อสงไขย หรือ ๔ อสงไขย อำนาจวาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมากน้อยแค่ไหนเท่านั้นเอง แต่โดยหลักเกณฑ์ก็อันนี้โดยหลักเกณฑ์ แตกต่างกันแต่อำนาจวาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละองค์ที่ว่าเกิดมาแล้วสร้างบุญกุศลมาขนาดไหน แล้วจะรื้อสัตว์ชนสัตว์ได้มากน้อยแค่ไหน

ทีนี้ นั่นมันเป็นอนาคต แต่ในปัจจุบันนี้เราเป็นมนุษย์ หยิบฉวยเดี๋ยวนี้ก็ได้เดี๋ยวนี้ ทำมีสติ กำหนดลมหายใจ ถ้ามันสงบเดี๋ยวนี้มันก็สงบเดี๋ยวนี้ แล้วถ้าปัญญามันพิจารณาขึ้นมา มันก็ฆ่ากิเลสเดี๋ยวนี้เลย “เดี๋ยวนี้” กับ “รอไปอีกอนาคตกาล” นี่ความทุกข์ความยากในการเกิดและการตายมันแตกต่างกันอย่างไร แล้วเดี๋ยวนี้ทำไม่ได้หรือ? เดี่ยวนี้มันทำได้ ถ้าทำได้เราก็ตั่งสติเราขึ้นมา ทำของเราให้ได้

ดูทางโลกเขา เวลารัฐที่เขาล้มเหลวนี้ละ เวลาเขาทำลายกัน เขาแย่งชิงกัน ถึงเขาทำลายล้างคร่าชีวิตกัน มันสังเวชไหม มันสังเวชไหม ทำไมมันทำกันได้ขนาดนั้น ทำไมมันทำได้กันลงคออย่างนั้น แล้วเราย้อนกลับมาถึงความรู้สึกนึกคิดเราสิ เวลาวิชาค้นหาความทะยานอยากมันเหยียบย่ำทำลาย อารมณ์หนึ่งทำลายอารมณ์หนึ่งนะ มันเหมือนคนหนึ่งฆ่าคนหนึ่งนะ แล้วเราเห็นที่เวลารัฐล้มเหลวเขาทำกันนะ เราสลดสังเวช แต่เวลากิเลสมันเข่นฆ่า มันทำลายความดีของเรา มันทำลายความมั่นใจของเรา มันทำลายความจงใจ ความเพียรของเรา ทำไมเราไม่เสียใจบ้างล่ะ ถ้าเราเสียใจ เราเสียใจ เราสังเวชของเรา ธรรมสังเวชนะ

เวลาภาวนากันนะ ถ้ามันไม่ก้าวเดินไป หรือมันไปตันอยู่ เห็นไหม เราทำแล้วเราคอดกนะ เรานี้คอดกเลย มันเศร้าแล้วไม่มีทางออก ไม่มีทางออกเพราะเหตุใด ไม่มีทางออกเพราะเราอ่อนแอ นี่เวลาเรามีการกระทำไป คุณติ ทุกๆ อย่างมันเป็นอนิจจัง ทุกอย่างมันมีการเปลี่ยนแปลงไปหมด เวลาทำสมาธิได้ ถ้าเราไม่มีสติปัญญา สมาธิมันก็เสื่อมไปเป็นธรรมดา เวลาเราใช้ปัญญา มากขึ้นไป ถ้าปัญญาเราใช้กันจนเกินไป มันก็เป็นสติปัญญา มันก็เป็นสติปัญญา

คูลี สัตว์มันก็ยังมีความรู้สึกนึกคิด สัตว์มันก็มีสัญชาตญาณของมัน สัญชาตญาณของมันมันรับรู้ณะ ตามสัญชาตญาณของมันเลยละ แล้วเราเป็นมนุษย์ เรามีสมอง มีปัญญา แต่เวลาเราใช้ปัญญาเข้าไปจนเป็นสัญชาตญาณ จนมันเป็นสัญญาไป ทำไมเราไม่มีสติปัญญายับยั้งละ

ถ้าเรามีสติปัญญายับยั้งใจใหม่ “เราวาง” เห็นใหม่ เราวางก่อน เราวางความรู้สึกนึกคิด ความคิดใจ คือปัญญาที่เราวางไว้ก่อน แล้วพยายามทำความสงบของใจ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ

วางปัญญาไปแล้ว แล้วจะใช้ปัญญาอบรมสมาธิได้อย่างไร?

เวลาปัญญามันพิจารณากาย เวทนา จิต ธรรม พิจารณาของมันไป มันใช้กำลังของมันไป แต่ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันมีสติขึ้นมาแล้วบอกว่า “ที่ทำอยู่นี้ถูกหรือผิด” พอมันผิดขึ้นมา “เราคิดไปทำไม” เห็นใหม่ ปัญญามันจะไล่ต้อนเข้ามา ไล่ต้อนความคิดเข้ามา

เพราะมันบอก “อ้าว! ภาวนามา ใช้ปัญญาขนาดนี้ แล้วมันก็ไม่ได้ผล แล้วมันก็ทุกข์ยากขนาดนี้” นี่ไง สติมันก็กลับมาแล้ว พอสติมันกลับมา เห็นใหม่ สิ่งที่ไม่ได้ผลเพราะเหตุใดละ เพราะเราใช้แต่ปัญญาออกพิจารณาไป ไม่ใช่ปัญญาที่มาดูใจตัวเอง...มันไม่มี พอปัญญามาดูใจตัวเอง มันก็ไม่คิดออกไป เพราะมันได้สติ มันก็มีความระลึกรู้ มันก็ย้อนกลับมาสู่ตน พอย้อนกลับมาสู่ตน

นี่ปัญญาอบรมสมาธิ กับวิปัสสนามันคนละเรื่องกัน

มันคนละเรื่องกัน มันคนละระดับกัน

แต่เวลาคนที่รัฐที่มันลึกลับ หลวมๆ ที่ลึกลับ หลวมๆ มันจับต้นชนปลายไม่ถูก ไม่รู้จักว่าสุดมข ปัญญาเป็นอย่างไร จินตมขปัญญาเป็นอย่างไร ภาวนามขปัญญาเป็นอย่างไร ตัวเองลึกลับแล้ว ยังจะชักจูงให้คนอื่นลึกลับตามตัวเองไปอีกหรือ

ถ้าตัวเองลึกลับ เห็นใหม่ เพราะถ้าลึกลับเพราะเหตุใด ลึกลับเพราะไม่รู้จุดใจ ไม่รู้ถึงธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ไม่รู้จักเหตุผล ไม่รู้จักวิธีการ ไม่รู้จักระดับของมันว่า ปุถุชน กัลยาณ ปุถุชน โสคาปัตติมรรค โสคาปัตติผล สกิทาคามรรค สกิทาคาผล อนาคามรรค อนาคาผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล มันแตกต่างกันอย่างไร

ถ้ามันแตกต่างกัน เห็นใหม่ คุณิ เวลารถที่มันวิ่งไป ความเร็วของรถ ๑๐, ๒๐, ๓๐, ๔๐, ๕๐, ๖๐, ๗๐, ๘๐, ๙๐ ถึง ๑๐๐-๒๐๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง เห็นใหม่ ความเร็วมันแตกต่างกัน ถ้าความเร็วไม่แตกต่างกัน มันจะ ๑๐, ๒๐... ได้อย่างไร ๑๐ กับ ๒๐ มันก็แตกต่างกันแล้ว

นี่ไง เวลาจิตมันสงบ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ มันก็แตกต่างกันแล้ว แล้วเวลาออกใช้ปัญญา ปัญญาที่ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาที่เป็นโลกีย์ปัญญา กับปัญญาโลกุตตรปัญญามันแตกต่างกันอย่างไร

ถ้าเป็นรัฐไม่ลี้มเหลว สิ่งนี้มันจะฝังแน่นอยู่ในหัวใจ เพราะมันมีหลักมีเกณฑ์ เพราะมันฝังแน่นในหัวใจ เห็นใหม่ เวลามันปกครองได้ เวลาปกครองไป นิติรัฐ ทั้งทางกฎหมาย ทั้งทางอธิปไตย ทางต่างๆ มันดูแลได้หมดละ มันดูแลใคร? ก็มันดูแลหัวใจใจ ดูแลกวางสวะ ดูแลภพ

เวลาคนเกิดนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนอดีตชาติไป บุญเพณิวาสนาอุตุนิยาม มันเกิดตายๆ มานี้มาก็ร้อยก็พันชาติ

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “จิตหนึ่ง”

ถ้าการเกิดและการตาย เอาซากศพมา ซากศพแต่ละศพแต่ละชาติเอามากองกันนะ ใหญ่กว่าโลกนี้ ใหญ่กว่าจักรวาลนี้ นี่ไง แล้วจิตนี้มันเกิดตายๆ ถ้ามันอธิปไตยของมัน ครอบใจของมัน แล้วถ้ามันพิจารณาของมัน มันทำของมันได้ มันรู้มันเห็นของมันนะ แล้วมันจะมีเกิดความลังเลสงสัยตรงไหน นี่พูดถึงถ้าอำนาจรัฐที่มันเป็นธรรม

“ธรรมาธิปไตย” ถ้าเป็นธรรมขึ้นมาละ มันจะเข้าใจเรื่องความจริงทั้งหมด

ถ้าครูบาอาจารย์ของเรามันไม่ลี้มเหลวในหัวใจ หัวใจไม่ลี้มเหลว ไม่มีกิเลสตกค้างในหัวใจ เรื่องที่จะทำให้พวกเรานอกกลุ่มนอกรทางนี้มันเป็นไปได้เลย มันจะเป็นไปทางอย่างเดียวทางว่า “เราทำไม่ได้ เราทำอย่างที่ครูบาอาจารย์เราบอกไม่ได้” เราทำของเราไม่ถึงเพราะอะไร เพราะกวางสวะ จิตใจของเรา กำลังใจของเรามันอ่อนแอ กำลังใจของเรา เห็นใหม่ กำลังใจเรามาจากไหน

คุณิ พันธุกรรมของจิต จิตที่ได้สร้างบุญกุศลมา คุณิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย นี่เห็นไหม ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละองค์ ทำไมมันแตกต่างกันล่ะ แตกต่างกันด้วยอำนาจวาสนาบารมี แล้วเวลาแตกต่างกันมันก็เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่ว่าง่ายหรือยากนี้ คุณิ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ อสงไขย ปฏิบัติอยู่ ๖ ปี กว่าจะตรัสรู้ธรรมขึ้นมา นี่ แต่ก็ตรัสรู้ เพียงแต่ว่า นี่ไง คุณิ สิ่งที่ว่าพันธุกรรมของจิตมันแตกต่างกัน

ฉะนั้น เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเราทำไม่ได้แบบครูบาอาจารย์ที่บอกที่สอนเรา มันเป็นที่ไหนล่ะ นี่ไง แต่มันจะลึกลับ หลวม หลวม ก็อยู่ที่เรานี้แหละ ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา เราจะไปปล่อยให้จิตใจเราลึกลับ เราจะเข้มแข็งของเรา เราจะตั้งสติปัญญาของเรา เราทำของเราไป

คุณิ แก้วแหวนเงินทอง ทุกคนก็แสวงหาเพื่อมาเป็นสมบัติของบุคคลคนนั้น แล้วเราก็แสวงหาศีลธรรมเป็นหัวใจของเรา

“สมบัติของพระ” พระมีศีลและธรรมในหัวใจ พระมีศีลและธรรมเป็นสมบัติของใจ

เวลาจิตมันสงบขึ้นมามีสมาธิธรรม ถ้าจิตมันสงบมีสมาธิธรรม เห็นเงาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต” นี่เวลาร่างเงาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือว่าเรามีสมาธิธรรม เรามีอธิปไตย เรามีอิสรภาพที่เราจะเริ่มแสวงหาของเรา

เราไปทำความสงบของใจเข้ามา มันจะทุกข์ร้อน มันจะยากลำบากขนาดไหน สิ่งนี้เราพอใจจะทำ เพราะเรามีความพอใจ เรามีความเข้มแข็ง นี่ไง ถ้าจิตใจ...พันธุกรรมของจิต ถ้ามันเข้มแข็งขึ้นมา มันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันเป็นเรื่องธรรมดา ฝนตกแดดออกนี่เป็นเรื่องธรรมดา เจริญแล้วเสื่อมนี้มันเป็นเรื่องธรรมดา มันเป็นไปไม่ได้หรอกที่คนปฏิบัติแล้วไม่มีวันเสื่อม

มิดเราใช้ทำครัว มิดเราใช้เพื่อประโยชน์ของเรา มิดอันนั้นมันจะคมกล้าเป็นอย่างนั้นตลอดไปตั้งแต่ซื้อมิดมา มีมิดมาเล่มหนึ่ง แล้วมันจะคมกล้าอย่างนั้นไปตลอดจนมิดเล่มนั้นหมดอายุขัยหรือ มันเป็นไปไม่ได้ เราใช้มิดหรือเราใช้สิ่งวัตถุสิ่งใดเพื่อประโยชน์ เราก็ต้องซ่อม ต้องบำรุง ต้องรักษา ต้องดูแลทั้งนั้นนะ

จิตใจก็เหมือนกัน เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจะทำให้มันดีตลอดไปโดยที่มันไม่ลี้มลูก
 คลุกคลานนะ มันเอามาจากไหน มันไม่มีในโลกนี้หรอก ความจริงขึ้นมามันก็เจริญแล้วเสื่อม
 เสื่อมแล้วเจริญอย่างนี้แหละ เพียงแต่ว่าเราไม่ลี้มเหลว เรามีสติปัญญาของเรา แล้วเราแก้ไขของ
 เรา เรามีปัญญาของเรา เราต่อสู้ของเรา เรามีกำลังใจของเรา เห็นไหม แก้วแหวนเงินทองเขายัง
 แสวงหา แล้วเราก็เข้าใจ ดูเพชรนิลจินดา ใจที่เป็นเพชรกัศเพชรขาด เพราะมันมีกำลังใจของมัน มัน
 มีความกล้าแข็งของมัน

แต่นี้มันไม่อย่างนั้น มันลี้มเหลวจากภายใน ข้างในไม่กัศ ไปกัศข้างนอก เวลาข้างนอก
 เห็นไหม ส่งออกหมด นี่สิ่งเวลาส่งออกไป “ส่งออก” มันสร้างเวรสร้างกรรม เวลาเรื่องของเรา
 เราไม่จัดการ เวลาเรื่องในหัวใจนี้เราไม่มีสติปัญญาขยับขยับมันได้ แต่เวลาส่งออกไปข้างนอกนะ นี่
 มีกำลังใจหมดเลย จะไปบริหารจัดการเรื่องข้างนอกหมดเลย นี่ไง มันลี้มเหลวแล้วนะ

ดูที่รัฐที่ลี้มเหลวสิ เวลาเขาทำลายกัน เขามาด้วยกัน เขาทำลายกันเพื่ออะไร เพื่อด้วยทฤษฎี
 มานะ ด้วยชนเผ่าของเขา ใฮ้เวลานี้มันลี้มเหลวของหัวใจนะ หัวใจมันลี้มเหลวแล้ว มันไม่มี
 สติปัญญา มันจะออกไปทำข้างนอก นี่มันจะไปข้างนอก มันจะไปข่มขู่เขมคนนู้นคนนี้ มันไม่
 มีประโยชน์อะไรหรอก ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ใฮ้มันเรื่องโลกๆ เห็นไหม

“กรรม” เวย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร

เราจะไปจองเวรจองกรรมใคร แต่ด้วยปัญญาใฮ้ใหม่ ด้วยความใฮ้ใหม่ เราก็ต้องรู้

ดูสิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระเทวทัตไง เทวทัตจะมาขอปกครอง
 สงฆ์นะ

“เทวทัต แม้แต่อัครสาวกเบื้องซ้ายเบื้องขวาเรายังไม่ให้เลย เราจะใฮ้เธอใฮ้ได้อย่างไร เรา
 ไม่ใฮ้ใครปกครองใครหรอก เราจะใฮ้สงฆ์ปกครองสงฆ์”

“สงฆ์” คือสังคมในปัจจุบันนั้น

คูลี ที่วัดโคกหมี่โคมีพระตั้งแต่ ๔ องค์ขึ้นไป นั่นถึงเรียกว่าสงฆ์ ถ้าพระไม่ถึง ๔ องค์ขึ้นไป ไม่เรียกว่าสงฆ์ นี่มันเป็นบุคคล มันเป็นคนอุโบสถ คณะอุโบสถ สังฆะอุโบสถ เป็นคณะบุคคล เป็นบุคคล ถ้า ๒ หรือ ๓ ขึ้นไปเป็นคณะบุคคล ถ้า ๔ ขึ้นไปเป็นสงฆ์ เห็นไหม

“เราให้สงฆ์ปกครองสงฆ์”

แล้วถ้าสงฆ์มีถึงสงฆ์ คือปกครองสงฆ์ขึ้นมา สงฆ์มันจะปรึกษาหารือกัน ในเมื่อสงฆ์ตั้งแต่ ๔ องค์ขึ้นไป จะทำอะไรเขาจะปรึกษาหารือกัน เห็นไหม คุณวินัยติ บางข้อบอกว่าต้องให้สงฆ์เป็นผู้ชี้ขาด ถ้าสงฆ์เป็นผู้ชี้ขาดแล้วมันสงฆ์ปกครองสงฆ์ นี่มันปลอดภัยไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเมื่อไรที่ไหนมีสงฆ์ และไม่มีสงฆ์ละ ถ้าพระไม่ถึง ๔ องค์ขึ้นไป มันก็ไม่มีสงฆ์ ถ้าพระ ๔ องค์ขึ้นไปมันก็มีสงฆ์

“เราให้สงฆ์ปกครองสงฆ์”

เพราะกาลเวลามันเปลี่ยนแปลง มนุษย์ก็เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกนึกคิดของคนเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาละ ฉะนั้น ให้ใครปกครอง เวลาเขาหมดอายุขัยไปแล้วมันมีปัญหาใหม่ละ ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ให้ใครปกครอง ให้สงฆ์ปกครองสงฆ์ เห็นไหม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเทศน์พูดกับเทวทัต เวลาในสังคมนั้น ฉะนั้นมันเรื่องของสงฆ์ เรื่องของการบริหารจัดการในองค์กรของสงฆ์ มันก็ต้องมีผู้มีปัญญา

ฉะนั้น เวลาบอกว่า “นี่เรื่องของข้างนอก เราไม่เกี่ยว เราต้องเอาตัวเราให้รอดได้” นี่เป็นระหว่างที่เราพยายามจะเอาตัวรอด นี่เราพยายามจะสร้างอำนาจรัฐ อำนาจของเรา อำนาจของสมาธิ อำนาจของปัญญาในหัวใจของเรา เพื่อชำระล้างให้หัวใจของเราสะอาดบริสุทธิ์

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า เวลาสงฆ์ปกครองสงฆ์นั้นนะ มันเป็นเรื่องของสังคม เรื่องของสงฆ์เรา เรื่องของสังฆะ เรื่องของศากยบุตรพุทธชินโรสที่สืบต่อๆ กันมาจนมาถึงปัจจุบันนี้ ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไป สงฆ์ไม่เคยขาดจากโลก ถ้าสงฆ์ขาดจากโลก เราจะบวชพระกันมาได้ นี่เราบวชพระกันมา สืบต่อกันมา ล้มลุกคลุกคลานมาขนาดไหน สังคมสงฆ์ก็ช่วยกันดูแลเจือจางกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า เป็นปัญหาการปกครอง การดูแล มันเป็นเรื่องของปัญหาที่เราดูแลหมู่คณะ นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ฉะนั้น เวลาเราพูดถึงเรื่องของหมู่คณะ เรื่องของสังคม มันพูดมันปัญหา อย่างนี้ไม่ใช่จะไปทำลายกัน แต่มันต้องให้รู้เท่ารู้ทันไง “รู้เท่ารู้ทัน” เพราะว่าสังคม เวลาประชุม สังคม เวลาสังฆกรรม เขาก็ต้องดูแลกัน

แต่เวลาประพฤติปฏิบัติ ย้อนกลับทั้งนั้นนะ ย้อนกลับมาที่หัวใจของเรา เราถึงบอกว่าเรา ต้องเอาใจของเราให้ได้ก่อน สิ่งข้างนอกนะ เวลาถ้ายังเราชำระล้างเข้าไปแล้วนะ ยิ่งถ้าจิตใจเรา ยิ่งสะอาดบริสุทธิ์มากขึ้นๆ มันจะกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์

“อานนท์ เธออย่าเสียใจไปเลย”

พระอานนท์ร้องไห้ นะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน

“อานนท์ เธออย่าเสียใจไปเลย ผู้ที่อยู่ปฏิภวาในอนาคตหรืออดีตมา จะไม่มีใครอยู่ปฏิภวาดี ไปกว่าเธอ”

“...ดีไปกว่าพระอานนท์ พระอานนท์ได้ทำคุณประโยชน์ ทำคุณงามความดีกับองค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้มหาศาล ฉะนั้น เราล่วงไปแล้ว ๓ เดือน จะมีสังคายนา เธอจะ เป็นพระอรหันต์วันนั้น”

นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ไว้เลย นั่นพระอานนท์

พระอานนท์ เวลาประชุมสังฆ์ เวลาทำสรีระขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียบร้อยแล้ว แล้วพระกัสสปะก็จะทำสังคายนา พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ พระอานนท์ยังไม่สำเร็จ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าเราจะเป็นพระอรหันต์วันนี้ๆ ส่งออกๆ...รัฐล้มเหลว แม้แต่มันจะได้อยู่แล้วยังล้มเหลว อำนาจรัฐยังไม่กระชับ มันไม่กระชับอำนาจรัฐเข้ามาเพื่อมี อธิปไตย เพื่อมีกำลัง เพื่อมีสังฆกรรมเข้ามา

เวลาปล่อยหมด นี่ไง ส่งออกไป ส่งออกกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน ไปแล้ว ทีนี้ เวลาพระอานนท์ถึงวันจะสังคายนา พอมันวิตกกังวล นี่ความล้มเหลวของใจ นี่ถ้า

อำนาจรัฐ ธรรมะลึกลับเหลวนะ ลึกลับในใจ มันจะส่งไปให้เดือดร้อนกันไปหมดเลย นี่พระ
อานนท์ ตรีกาแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า จะเป็น
พระอรหันต์นะ

เวลา “โอ้! ทั้งคืนเลย ไม่ไหวแล้ว” ผ่อน...พอส่อน “เราจะพักผ่อนก่อนเถอะ” พอเอียงจะ
นอนลง นี่มันปล่อยหมด อธิปไตยสมบูรณ์ ทุกอย่างสมบูรณ์ สมบูรณ์หมด นี่สำเร็จเป็นพระ
อรหันต์ทันทีเลย นี่พอสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เข้าขึ้นมาดำเนินไปโผล่อยู่ท่ามกลางสงฆ์

เวลาถ้าเราชำระล้าง เราทำหัวใจของเราให้สะอาดบริสุทธิ์ ให้หัวใจเรามีเป็นธรรมขึ้นมา
สิ่งที่เป็นธรรมขึ้นมา เวลาเราจะแก้ไข หรือเราจะพูดถึงเรื่องของสังคมของเรา สังคมของสงฆ์
ศากยบุตรพุทธชิโนรส ศาสนาทายาท นี่เวลาทำประโยชน์กับสงฆ์ นี่มันยังมีประโยชน์มากกว่า
มากกว่าที่ว่าเราจะต้องจัดการ ต้องบริหารจัดการ ต้องไปจะทำให้ได้ตั้งใจ มันไม่มีหрок มันไม่มี
หрок

อำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกัน นี่มุมมอง ทักษะคติของคนแตกต่างกันหลากหลาย
แตกต่างกันหลากหลายเพราะเหตุใด เพราะกรรมของเขาไง เพราะพันธุกรรมทางจิตมันแตกต่างกัน
มาไง ถ้ามันแตกต่างกันมา ถ้าไม่ถึงเวลาเขาไม่ “อ้อ” หрок ถ้าไม่ถึงเวลา หัวใจเขาไม่เปิด ถ้า
หัวใจเขาไม่เปิด เราจะไปบริหารจัดการอย่างไรมันก็ไม่เป็นประโยชน์หрок ถ้าเราต้องบริหาร
จัดการหัวใจของเราให้ได้ก่อน ถ้าบริหารหัวใจของเราให้ได้ก่อน

คูลี คูเวลาพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์สิ พระอานนท์ดำไปโผล่ขึ้นมาเลย นี่สะอาดบริสุทธิ์
แล้วสังคายนามาจนมันเป็นประโยชน์ขนาดนี้ นี่เถรวาทมา มาจากสงฆ์ ๕๐๐ องค์ที่เป็นพระ
อรหันต์บัญญัติมาเป็นธรรมวินัยที่เราศึกษากันอยู่นี้

ทีนี้ ธรรมวินัยที่เราศึกษากันอยู่นี้ เราก็เอาเรือปืนไปปล้นมาใช้ไหม ต้องเป็นความรู้ของเรา
หเรอ ความรู้เราศึกษามานี้ ธรรม พุทธพจน์ที่พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์สังคายนากันมา นี่สังคายนากัน
มาก็เป็นธรรมและวินัย นี่เป็นแผนที่เครื่องดำเนิน แต่อธิปไตยของเราอยู่ไหน นี่จะปล่อยให้
มันลึกลับอย่างนี้แล้วไปชิมชับเอาสิ่งนั้น เหมือนกับยึดครองกันใช้ไหม ยึดครอง ถ้าอาณานิคม
แล้วจะแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งยึดครองหเรอ

“การยึดครอง” ผู้ที่โดนปกครองเขาก็ไม่พอใจ ผู้ที่โดนปกครองเขาอยากมีอิสรภาพ

“มนุษย์” สมบัติที่สงวนรักษาที่สุด คืออิสรภาพ คือความเป็นอิสรภาพของตัวเอง มนุษย์นี้ทุกคนต้องการมาก มนุษย์ต้องการมาก นี้พูดถึงมนุษย์นะ แล้วจิตใจต้องการอิสรภาพใหม่ จิตใจก็ต้องอยากพ้นจากกิเลสเหมือนกัน

ถ้าจิตใจมันพ้นจากกิเลส เราจะต้องทำมากกว่านั้น ไม่ใช่ทำตามแบบโลกๆ เห็นไหม โลกเขาเอาเรือปืนไปข่มขู่กัน แต่เขาปกครองแล้วเขาก็โดนต่อต้าน นี่เหมือนกัน เอาเรือปืนไปปล้นมานะ ว่าธรรมะนี้เป็นธรรมวินัยที่พุทธพจน์ที่พระอรหันต์ ๕๐๐ องค์จดจำจารึกมา เราศึกษามา รอบรู้หมด หมดแล้ว นี่ไง แล้วจะไปยึดครองเอาอย่างนี้หรือ

“ธรรมะลึมหล” ลึมหลเพราะไม่เป็นธรรมของตัว ลึมหลเพราะตัวเองไม่มีความจริง

สิ่งที่จำมานะ ขณะเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาจิตใจมีปัญหาขึ้นมา เราเหมือนเราจะรู้ทุกอย่าง อย่างหมดเลย เวลามันเสื่อมนะ ไม่เหลืออะไรในหัวใจเลย เพราะเป็นความจำ แต่ถ้าเป็นความจริงนะ ถ้ามันมีเหตุมีผลของมัน เวลาเราบริกรรมพุทโธ หรือปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าจิตสงบเข้ามา ความสงบอันนั้น เห็นไหม

คูลี ในปาราชิก ๔ อวดอุตตริมนุสสธรรม เริ่มต้นตั้งแต่ฉานสมาบัติ นี่ไง เริ่มต้นตั้งแต่ อวดอุตตริมนุสสธรรม ถ้ามีฉานสมาบัติแล้วบอกว่ามี อวดเขานะ นี่ถ้าไม่มี ไม่มีบอกอวด ถึงจะเป็นปาราชิก

ถ้ามีอวด อวดใคร?

อุปสัมบัน อนุปสัมบัน

แต่เวลาเทศนาว่าการมันไม่ใช่อวด เวลาเทศนาว่าการ เห็นไหม คูลี เวลาชักนำขึ้นมา รัฐที่เขาไม่ลึมหล เขามีความรู้จริงของเขา ถ้ารู้จริงของเขา ความรู้จริงอันนี้เขาจะบอกเป็นแนวทางนี้พูดถึงว่าถ้าเป็นปาราชิก ๔ ถ้าไม่มีในตน เริ่มตั้งแต่ฉานสมาบัติไป

ฉะนั้น ความสงบของใจมันก็ต้องแตกต่างกว่าปุถุชนสิ มันต้องแตกต่างกับโลกอยู่แล้ว ทีนี้ ถ้ามันแตกต่าง แล้วเวลาเราทำขึ้นมา ถ้ามันล้นเกล้าขึ้นมาละ มันไม่มีอะไรสิ่งใดตกค้างในหัวใจเลย แล้วมันจะแตกต่างตรงไหน มันก็ล้นเกล้าไง มันก็ไม่มีหลักเกณฑ์ในใจนะสิ

แต่ถ้ามีหลักเกณฑ์ในใจนะ จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าเป็นสมาธิ พอจิตเป็นสมาธิมีความรุ่มเย็นนะ รุ่มเย็นขนาดที่ว่า ถ้าภาวะของใจ ใจอ่อนแอ พอใจอ่อนแอ มันคิดว่าสมาธิเป็นนิพพาน

นี่ไง ถ้ามันเข้มแข็งมาโดยมีที่ดิน มีเขตอำนาจ แต่ปกครองไม่ได้ มีเขตอำนาจที่เขตอำนาจรัฐ นี่มันมีเขตอำนาจรัฐแต่ปกครองไม่ได้ นี่ไง พอจิตมันกำหนดเป็นสมาธิขึ้นมา มันเป็นสมาธิอย่างไร นี่เป็นสมาธิ มีหยาบมีละเอียดขึ้นไป พอมีสมาธิขึ้นมา เข้าใจว่าสมาธินี้เป็นนิพพาน ว่าจิตสงบแล้วเข้าใจว่าสมาธิเป็นนิพพาน

มีเขตปกครอง แต่ปกครองไม่ได้ เพราะอะไร เพราะมันไม่ใช่ความจริง แต่เราไม่บริหารจัดการ เราไม่มีกฎหมาย ไม่มีสิ่งใดจะไปปกครองอย่างไร แต่เวลาเรามีสมาธิแล้วใช่ไหม จิตมันสงบเข้ามา เรามีอาณาเขตจะปกครอง แล้วเราออกวิปัสสนา เราออกใช้ปัญญาของเรา ปัญญามันเกิดขึ้นมา นี่ปัญญา

แล้วเราจะปกครอง เราปกครองด้วยอะไร จะปกครองเราก็ปกครองด้วยกฎหมายไง เราปกครองด้วยอำนาจรัฐไง เรามีกฎหมาย เรามีผู้รักษา เรามีผู้บริหารจัดการการบังคับใช้กฎหมาย นั่น นี่เวลาเกิดมีอำนาจ เกิดมีสถานที่ของเรา เราเกิดจิตมันสงบขึ้นมา นี่จิตจิต จิตมีความสงบเข้ามา ถ้าจิตมันอ่อนแอ มันก็บอกว่าเป็นนิพพาน

แต่ถ้าจิตของคนเข้มแข็ง มันจะไม่ใช่ เพราะเรายังบริหารจัดการไม่ได้ เราต้องสร้างอำนาจรัฐขึ้นมาให้มันเข้มแข็งขึ้นมา ถ้าอำนาจรัฐที่เข้มแข็งขึ้นมา มันบริหารจัดการของมัน มันจะเป็นประโยชน์ของมันเห็นไหม

ไปปล้น ไปชิงใครมา ไม่ใช่ในปัจจุบันนี้ไง ในปัจจุบันเห็นไหม คุณติ ทุจริตมานะ ศึกษาแล้วก็เข้าใจๆ ว่ารู้ๆ นะ เวลามันสัญญามันจามา เวลามันเสื่อม เสื่อมหมดเลย ความที่รู้ๆ นะ ไม่มีอะไรตกค้างในใจเลย แต่ในการประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา เวลาเป็นความจริงขึ้นมา เรามี

อาณาเขตของเรา เรามีอธิปไตยของเรา แล้วเรามีปัญญาของเรา เห็นไหม พอมีปัญญาของเรา นี่งานชอบ เพียรชอบ สมาธิชอบ สิ่งที่มีมันมีความชอบธรรมขึ้นมา มรรคญาณมันเกิดขึ้นมา

จิตสงบแล้วนุ่มไปดูพิจารณากาย พิจารณาของเรา พิจารณาขึ้นมา พอพิจารณาขึ้นมา มันแยกแยะของมันอย่างไร นี่แล้วเวทนา เวทนามันเจ็บปวดแคไหน เวทนาเห็นไหม คุณติ ทางโลกเขาเขาดีใจเสียใจ เขาร้องไห้ เขาดีใจกันนะ นั่นก็เวทนาของเขา นั่นคือเวทนาของโลก แล้วเวทนาของเรา เวทนากาย เวทนาจิตละ เวลาเวทนาของกาย เห็นไหม คุณติ ร่างกายมันเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา มันก็มีเวทนาของมัน

เวลามันร่างกายสมบูรณ์มาก แข็งแรงมาก ทุกอย่างไม่มีสิ่งใดเลย ทำไมมันเสียใจเศร้าใจอยู่ล่ะ นี่เวลาไม่มีสิ่งใด ร่างกายไม่กระทบกระทั่งอันสิ่งใดเลย กินอิ่มนอนอุ่น ทุกอย่างพร้อมหมดเลย ทำไมหัวใจมันคืนรนนัก ทำไมมันมีความเสียใจมากนัก นี่ไง นี่มันพลิกเข้ามา เข้ามาเห็น มันพิจารณาเข้ามา

นี่ไง ถ้าไม่ลึกลับเลย มันต้องมีสิทธิ กฎหมาย มีการบังคับใช้ มีต่างๆ ขึ้นมา มันปกครองได้ การปกครองได้กับการปกครองไม่ได้ นี่ถ้าการปกครองไม่ได้ มันลึกลับมาตั้งแต่ต้น ลึกลับมาตลอด นี่ไง แล้วบอกสิ่งนั้นเป็นธรรม สิ่งนั้นเป็นธรรม ธรรมของใคร ธรรมของใคร?

แต่ถ้าเป็นธรรมของเรา นี่ไง บอกว่าปฏิบัติๆ ภาคปฏิบัติ ภาคกรรมฐาน เขาปฏิบัติกัน เขามีหลักมีเกณฑ์ของเขา เขามีครูบาอาจารย์ของเขา ครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ ขอนิสัยๆ นิสัยคืออะไร ใต้นิสัยมา ใต้นิสัยเพราะประเพณีปฏิบัติขึ้นมา ครูบาอาจารย์คอยชี้แนะมาคอยชักนำมา คอยเคาะ คอยบอก... คอยเคาะ คอยบอกนะ

เวลาเราศึกษาของเราเอง เราก็มาพิจารณาถูก-พิจารณาผิด แล้วกิเลสมันก็เข้าข้างตัวเองตลอด “โอโฮ! เรานี่ปัญญามาก เราเข้าไปหมดทุกอย่างเลย” นี่เวลากิเลสมันหลอกนะ เวลากิเลสมันหลอก มันว่ามันรู้ไปหมดทุกอย่าง แล้วรู้อะไร? มันไม่รู้อะไรเลย มันไม่รู้อะไรเลย มันไม่ใช่ประโยชน์อะไรสิ่งใดเลย

เวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วย เวลาเขาไปหาหมอ หมอเขาจะรักษาตามอาการนั้น แต่ถ้าหมอที่เขาดีนะ เขาให้ยา เขาให้ทุกอย่างเพื่อรักษาโรคร้ายไข้เจ็บนั้น นี่ก็เหมือนกัน เจ็บไข้ได้ป่วย แล้วบอก “รู้หมดๆ”...รู้อะไร ตัวเองป่วยยังไม่รู้ว่าป่วยเลย

ฉะนั้น ถ้าจิตมันจะรู้ตัวของมันนะ เวลาจิตมันสงบแล้ว มันน้อมไป ถ้ามันเห็นกาย...กิเลส มันคืออะไร? กิเลสนี้เป็นนามธรรม คำว่า “กิเลสๆ” แล้วบอกกิเลสนี้เป็นตัวเป็นตน คุณสิ ทางวัดทางวาเขาवादไว้ กิเลสเป็นยักษ์เป็นมาร โอ๊ย! มันตัวใหญ่มากเลย

แต่เวลากิเลสมากับเรา กิเลสในหัวใจเรามันอนุสัยมันนอนมา มันเป็นอะไร มันมาจากไหน มันแสดงตัวอย่างใด นี่ไง แต่ถ้าเรามีสติปัญญา เวลาจิตน้อมไป น้อมไปเห็นกาย เห็นกายนะ พิจารณาของเราไป มันสะท้อนหัวใจนะ นี่กิเลส มันก็เป็นความรู้สึกเรานี้แหละ มันอยู่ในหัวใจนี้แหละ แต่มันเป็นสิ่งที่ซับซ้อนทับถมมากับใจ แล้วมันจะทำนะ ถ้าคนตามคิด ตามคิดซ้ำ คิดซาก มันจะทำให้จิตนี้หยาบ เอาแต่ใจ เอาแต่ความพอใจของตัวเอง

แต่ถ้าคนที่มิละเอียดลึกลับ ซึ่ง เขาพิจารณาของเขาแล้วว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ สิ่งนี้ทำให้เราจมปลักอยู่กับการเกิดและการตาย นี่สิ่งที่เราจมปลักอยู่กับมันมาตลอด ทั้งๆ ที่ว่าเรารักตัวเราเอง เรารักของเรามาก แต่เราเข้าใจผิด ด้วยทิฏฐิมานะ ด้วยความเห็นผิดว่าสิ่งที่เราทำมันจะเป็นความสะอาด แต่มันสร้างเวรสร้างกรรมให้จิตใจนี้หยาบไปเรื่อยๆ ยิ่งหยาบยิ่งต้องการ ต้องการยิ่ง การกระทำให้สะอาดใจของตัวเอง

แต่ถ้ามีสติปัญญา มันพิจารณาของมัน มันเห็นว่าสิ่งนี้ไม่ควรทำ สิ่งนี้ให้โทษกับเรา สิ่งนี้ไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย ทำไปแล้วไม่เกิดประโยชน์ แล้วเกิดโทษอีกต่างหาก เห็นไหม เราทำสิ่งที่มันเป็นประโยชน์ดีกว่า นี่ปัญญามันใคร่ครวญของมัน ใคร่ครวญสภาวะแบบนี้เข้ามา นี่ไง มันไปลบล้างสิ่งที่เคยใจๆ มานะ

แต่ว่าเวลาเคยใจขึ้นมา มันเป็นนามธรรมๆ “กิเลสๆ” ไหนว่ากิเลส กิเลสจะฆ่ามันๆ นะ... จะฆ่ามัน มันเอาธรรมะนี้หลอกเรา เอาธรรมะนี้ลวงเราว่าเรารู้หมด ตีนลอยเลยนะ มันลอยลม ใจ กิเลสมันยกกันหน่อยเดียวลอยเลย พอลอยเลยนะ ลึกลับ หลอกว่าพลิกหงาย...เสร็จมันเสร็จ นี่กิเลสเอาไปกินอีกแล้ว

กิเลสคือสังคมนในหัวใจของเรา มันจะทำให้เราลึกลับ หลบ ทำให้เราก้าวเดินไปไม่ได้ เราต้องมีสติปัญญานะ แล้วตั้งสติให้บังคับผู้ใช้กฎหมาย สติเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย กฎหมายเห็นใหม่ ปัญญาเป็นผู้แยกแยะ เป็นพิพากษาว่าผิดหรือถูก สติเป็นผู้บังคับใช้ สมาธิเป็นเจ้าพนักงานจับไว้ ปัญญาเป็นผู้แยกแยะ

ถ้าสังคมใดมีการปกครองด้วยกฎหมาย ด้วยอำนาจนิติธรรม ด้วยความเป็นธรรม เห็นใหม่ สังคมนั้นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข ถ้ากิเลส กิเลสคือความเคยใจ เป็นผู้ที่เกียจคร้าน ไม่ทำหน้าที่การงาน แต่หวังผลประโยชน์ หวังแต่สิ่งความพอใจของตัวเอง เห็นใหม่ สิ่งนี้เป็นฝ่ายโจรฝ่ายมาร

ฝ่ายที่เป็นเจ้าพนักงาน ฝ่ายที่เป็นธรรม ฝ่ายที่เป็นผู้พิพากษา ฝ่ายที่สังคมที่ต้องอยู่ในสังคม เขาต้องมีอาชีพของเขา นี่ก็เหมือนกัน มีสติ มีสมาธิ มีปัญญาของเรา มันก็แก้ไข เห็นใหม่ สิ่งใดที่เป็นโทษ มันเห็นว่าเห็นเป็นโทษ มันพิจารณาของมันแล้วมันวางของมัน นี่การบังคับใช้ให้อำนาจรัฐนั้นเข้มแข็งขึ้นมา นี่การบังคับใช้ให้จิตใจมันเห็นโทษเห็นภัยของมันขึ้นมา มันเห็นโทษของมันมันก็ปล่อยของมันเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา ปล่อยเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา เห็นใหม่

ในเมื่ออำนาจรัฐเข้มแข็ง อำนาจรัฐแข็งแรงขึ้นมา มันก็เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเป็นประโยชน์กับเรา มันมาจากไหน? มันมาจากการกระทำ มันมาจากการประพฤติปฏิบัติ มันมาจากอธิปไตย มาจากอิสรภาพ มาจากความเป็นจริงของใจเราขึ้นมา นี่มันถึงว่าเป็นธรรมะที่มันก่อตัวขึ้นมา เป็นหน่อของพุทธะ เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติที่เราลึกลับ หลบ นะ นี่เราลึกลับ หลบ กันมา ลึกลับ หลบ มาแต่อ่อนแต่ออก แล้วเราก็พยายามจะสร้างคุณธรรมของเราขึ้นมา

นี่ไง สิ่งที่เป็นสมบัติของพระคือศีลธรรมจริยธรรม “ศีลธรรม” ถ้าพระเราไม่ทรงธรรม ทรงวินัย ใครจะทรง สิ่งที่เป็นธรรมวินัยมันเป็นอริยทรัพย์ เห็นใหม่ พุทธเมื่อไร บอกเมื่อไรก็ได้ เพราะมันมีอยู่ในหัวใจ ไม่ได้ไปปล้นไปชิงใครมา ไม่ได้เอาเรือปืนไปปล้น แต่มันเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา พุทธที่ไหน พุทธเมื่อไรมันก็เป็นความจริง

แต่ถ้าไปปล้นมา พอใช้หมดแล้วมันจะไปปล้นอีกๆ เพราะมันใช้หมดแล้ว มันไม่มีเป็นสมบัติของตน เพราะมันลึกลับ หลบ จากหัวใจ มันลึกลับ หลบ จากภายใน แต่ถ้าเป็นความจริงนะ เห็นใหม่ คุณลึ น้ำอมตธรรมในหัวใจ คุณลึ บ่อน้ำที่เขาขุดใช้ขึ้นมา มีน้ำนะ เขาตัดดวงขนาดไหนมันก็ซึม

ขึ้นมา มันก็มีน้ำให้ใช้ตลอดไป หัวใจถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมา สมาธิมันก็รู้ว่าเป็นสมาธิ สติมันก็รู้ว่า เป็นสติ แล้วปัญญาแคไหน มันรู้ของมันแค่นั้น

บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำลึก บ่อน้ำกว้างขวางขนาดไหน มีน้ำใช้มากน้อยแคใด อยู่ที่มีการประพฤติปฏิบัติ อยู่ที่มีการกระทำอันนั้น นี่ถ้าเราทำของเราขึ้นมามันเป็นประโยชน์กับเรา เห็นไหม ประโยชน์กับเราเพราะเราตั้งใจ เรามีความจริงใจ เรามีความตั้งใจขึ้นมา เราทำเพื่อประโยชน์กับเรา นะ

ทุกคน เวลาประพฤติปฏิบัติกับครูบาอาจารย์นะ จะมีความขวนขวาย มีแก่ใจ มีการขวนขวาย มีการกระทำ เพื่อประโยชน์กับเรา ครูบาอาจารย์นะ ท่านผ่านทุกข์ผ่านร้อนมามาก หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นตั้งแต่เริ่มต้นมานะ ท่านผ่านทุกข์ผ่านร้อนมามาก

คำว่า “ผ่านทุกข์ผ่านร้อน” นะ คุณติ เราฝึกงานคนนะ เราฝึกงานเด็ก ถ้าเด็กมันฝึกงาน มันทำงานไม่เป็น มันต้องมีเทคนิค มันต้องรู้ข้อเท็จจริง มันถึงจะทำของมันได้ แล้วประสบการณ์นะ ประสบการณ์มากน้อยมันฝึกซ้ำฝึกชากนะ

มันเหนื่อยไหม?...เหนื่อย

ทุกข์ยากไหม?...ทุกข์

แต่เราอยากให้เรารู้หรืออยากให้เราไม่รู้ละ ถ้าอยากให้เรารู้ เราก็ต้องให้เราทำ เขาต้องทำ เขาถึงจะรู้ ถ้าเขาไม่ทำ คุณติ เหมือนเอาเรือป็นไปปล้นไปชิงมานะ ไม่จริงหรอก

ถ้าให้เขาทำนะ แล้วครูบาอาจารย์ที่ผ่านทุกข์ผ่านร้อนมานะ ท่านเห็นสภาวะนั้นนะ ท่าน สะเทือนใจไหม ครูบาอาจารย์องค์ใดก็แล้วแต่ ถ้าท่านได้ผ่านทุกข์ผ่านร้อนของท่านมา แล้วท่าน จะต้องฝึกศาสนทายาทเพื่อความชำระล้างหัวใจขึ้นมา เพื่อให้สงฆ์ปกครองสงฆ์นี้แหละ ถ้าสงฆ์ที่มันเป็นจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ สงฆ์ที่มีจิตใจที่เป็นธรรม ปกครองสงฆ์ มันจะมีความร่มเย็นเป็นสุข แล้วสงฆ์นั้นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข แล้วถ้าสงฆ์เป็นผู้นำ สังคมก็มีความร่มเย็นเป็นสุข แน่นอน

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าครูบาอาจารย์ท่านทุกข์ท่านยากของท่านมา แล้วการประพฤติปฏิบัติ...

หินกรวดทรายมีอยู่ทั่วไป เพชรนิลจินดาหาได้ยากมาก เพราะมันเป็นสิ่งที่มีค่า นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราจะการกระทำ เราต้องการสิ่งใด หินทรายกรวดต่างๆ มีอยู่ทั่วไป ที่ไหนก็มีแล้วเวลาการปฏิบัติ แล้วเพชรนิลจินดาล่ะ ฉะนั้น สิ่งที่ยินทรายกรวดเราก็ไม่อยากจะ เพราะโลกเขาใช้เป็นวัตถุก่อสร้าง แต่ถ้าเป็นเพชรนิลจินดาเราเอามาเป็นเครื่องประดับนะ เพราะว่ามันมีคุณค่ามาก เราจะเอาหินมาร้อยแล้วเป็นเครื่องประดับ นี่ไม่มีใครเห็นมีคุณค่าหรอก แต่ถ้าเป็นเพชรนิลจินดามีคุณค่า แต่การแสวงหามันยาก

ฉะนั้น สิ่งที่เราจะทำประโยชน์กับเรา เราก็อยากได้เพชรนิลจินดา อยากได้ความจริง เราไม่อยากได้กรวด ได้ทราย ได้อย่างต่างๆ ที่โลกเขาไม่ปรารถนา โลกเขาไม่ปรารถนา เราก็ไม่ปรารถนา โลกเขาไว้ใช้ประโยชน์ของเขา ไว้ใช้ประโยชน์เพื่อการก่อสร้างการต่างๆ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย นั่นเป็นที่อยู่อาศัยของโลกชั่วคราว

แต่สิ่งที่ว่าเพชรนิลจินดามันเปรียบถึงคุณภาพของจิต ถ้าจิตมันมีคุณภาพขึ้นมาขนาดนั้นนะ เรามีที่พึ่งพาอาศัย เรามีความสุขมากกว่านั้นเยอะมากเลย แต่มันจะได้มา มันต้องแลกมาด้วยความเพียรชอบ ความเพียร ความวิริยะ ความอดสาหัสของเรา ถ้ามีความเพียร แต่มันไม่ชอบเห็นไหม ถ้าไม่ชอบ แล้วมีสิ่งกระตุ้น สิ่งเร้าล่ะ มันจะลุ่มลุกคลุกคลาน ก็คือลึกลับเลว แต่ถ้ามันลุ่มลุกคลุกคลาน แต่เราก็ต้องมีสติปัญญาของเรา

คูลี สิ่งที่เราจะมีสถานที่ “กรรมฐาน” เห็นไหม “พระป่า” พระป่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะมีกรรมฐานช่วยภูมิในการสู้รบ ถ้าไม่มีช่วยภูมิในการสู้รบเลย ไปสู้รบกันที่ไหน ไปสู้รบกันที่อื่น มันก็ไม่ได้ชำระกิเลสของเรา อย่างเช่น เรื่องข้างนอก เรื่องส่งออก เรื่องของสังคม เราก็รู้ที่อยู่ เราก็อยู่ในสังคม เราเกิดมาในสมมุติ เราก็ต้องตายกับเขาแน่แหละ แต่ตายโดยที่เรายุ่งกับเรื่องสังคม จิตใจเรามันก็เหมือนกับตายไปกับก้อนกรวด กับพวกหินดินทราย มันก็อยู่อย่างนั้นนะ เพราะหินดินทรายขึ้นไปนะ คูลี ก้อนกรวด เวลามันย่อยสลาย มันก็เป็นทราย มันก็ย่อยให้มันเล็กไปตลอด

นี่ก็เหมือนกัน นี่ก็เวียนเกิดเวียนตายในสังคม โลกไซ้ใหม่ แต่ถ้าเรามาค้นคว้าในหัวใจของเรา เราไม่ส่งออกไปอยู่กับสังคม สังคมที่เรื่องปัญหาสังคมไม่มีวันจบ แต่ปัญหาของเรามันจบ ปัญหาของเราไง ปัญหาของเราก็ย้อนกลับมาในหัวใจของเรา ถ้าย้อน...เราอยู่กับเขาละ เราอยู่กับสังคม อยู่กับโลก แต่เราก็ปฏิบัติของเราด้วย

แต่ในการประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม คุณติ เวลาเป็นพระเป็นเจ้าขึ้นมา เรามองขึ้นมา เราปฏิบัติจริงๆ แล้วเราเป็นกรรมฐานด้วย เราเป็นลูกศิษย์กรรมฐาน เรามีครูบาอาจารย์เราผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านทุกข์ผ่านยาก เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์ท่านพูดมา ท่านวางเป็นหลักเกณฑ์มาเลย “ธรรมะอยู่ปากตาย” แล้วเรา เวลาใครปฏิบัติแล้วจะเข้าใจคำว่า “ธรรมะอยู่ปากตาย” เพราะเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เดี่ยวเจ็บไข้ได้ป่วย เดี่ยวจะเป็น เดี่ยวจะตาย โดยกิเลสนี้มันจะเอากำว่า “ตาย” มาทำให้เราไม่มีความเข้มแข็ง

ถ้าไม่มีความเข้มแข็ง เราก็ล้มเหลวแล้ว แต่ถ้ามันจะทำให้เราไม่สู้เลยนะ ถ้าจะตายแล้วให้เลิกเลย ให้ลูกเลย นี่ไง นี่ไม่ใช่ล้มเหลวนะ นี่เขายึดครองเลย ไม่เหลืออะไรเลย แต่ถ้าล้มเหลวล้มเหลวมันยังมีเหลืออยู่บ้าง

ฉะนั้น ถ้ามันล้มเหลว เราก็ต้องตั้งสติของเรา เราจะต่อสู้ของเรา เราจะทำเพื่อประโยชน์กับเรา ถ้าเราทำเพื่อประโยชน์ใจใหม่ นี่ถ้ามันบอกจะเป็นจะตาย...เราไม่ปฏิบัติมันก็ตายอยู่แล้วทุกคนต้องตายทั้งนั้นนะ แต่ในเมื่อจะทำความดี มันจะเป็นจะตายขนาดนั้นเชียวหรือ ถ้ามันจะเป็นจะตายนะ ขอคุณ อะไรตายก่อน พอบอก คุณอะไรตายก่อนปึบ มันไม่กล้าหลอกแล้ว เพราะถ้าเราตาย กิเลสมันก็ตายด้วยนะ ใจใหม่

เวลาอดอาหาร เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา มันบอกตายแล้วๆ...แล้วอะไรตาย อะไรตาย ถ้ามันยังมีกำลังอยู่ มันยังไปได้ ถ้ามันยังไปได้ใจใหม่ เราก็ภาวนาของเรา ถ้ามันมีปัญหาขึ้นมา เราก็เจองานของเรา เราก็ดูแลของเรา

เพราะว่าครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า “เราต้องหยั่งกำลังของเราว่าเรามีกำลังมากน้อยแค่ไหน”

คนเรากำลังไม่เหมือนกันนะ ถ้ากำลังมีมาก เราก็จะได้ระยะมากกว่า แต่ถ้ากำลังเราน้อยระยะเราก็ต้องน้อยกว่า การน้อยการมาก เหมือนการนั่งภาวนา เวลานั่งภาวนาต้องนั่งกี่ชั่วโมง... ใอนั้นมันเรื่องเวลา ถ้ามันนั่งแล้วสงบ ความสงบมาก เวลามาน้อย ถ้ามันสงบ เอาตรงนั้น

นี่เหมือนกัน ใอ้ที่ว่าใจเรามีกำลังแค่ไหน ร่างกายเรามีกำลังแค่ไหน ระยะเราก็พิสูจน์ของเรา นี่ปากตายๆ อะไรตายก่อน มันอะไรตายก่อน พอพิสูจน์แล้วนะ มันไม่กล้าหลอกนะ มันไม่

กล้าหลอก แต่ถ้าถึงวิกฤตนะ มันก็เอาจริงๆ เหมือนกัน “มันเอาจริงๆ” คือว่ามันให้กินข้าวไม่ได้เลย ให้อะไรไม่ได้เลย มันจะให้ตายจริงๆ อันนี้เราก็ต้องใช้ปัญญาอีกชั้นหนึ่ง

คูสิ รัฐไม่ลี้มเหลว รัฐที่มีนิติรัฐ กฎหมาย คูสิ ผู้ที่ทำผิดเล็กน้อย ติดคุกเท่ากับกี่ปี่ๆ ผู้ที่ทำผิดมาก ทำผิดอุกฉกรรจ์ เห็นไหม ๒๐ ปี ผู้ที่ทำผิดเลยกว่านั้น...เดี๋ยวนี้โทษประหารเขาจะยกเลิกหมดแล้ว เขาประหารนะ นี่ไง เพราะต้องให้สังคมนั้นเข้มแข็ง

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเวลาสติปัญญา เวลามันหลอกว่า “ตายๆๆๆ” นี่ไม่จริงนะ

แต่ถ้ามันไม่ได้หลอก แต่มันเป็นจริงๆ มันเป็นจริงๆ นะ มันทำอะไรไม่ได้เลยนะ มันกินก็ไม่ได้ นี่กว่าจะกินนะ อาเจียนเลย ฟุ้งออกมาเลย นั่นนะมันเอาจริง ถ้าเอาจริงแล้วทำอย่างไร แก้ไขอย่างไร นี่แก้ไข เห็นไหม เวลาแก้ไข ต้องใช้ปัญญา ต้องใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะ ไม่ให้กิเลสที่มันมีอำนาจ มันจะขับไล่

ถ้าเราตายซะ กิเลสมันก็บอกว่า “ยังอยู่ในอำนาจของเรา” แต่ถ้าเราปฏิบัติต่อไป เห็นไหม “ธรรมะอยู่ปากตาย” ถ้าเราปฏิบัติต่อ เราใช้ปัญญาลึกซึ้งที่เห็นโทษของการตายที่กิเลสตายไปกับเรา เราจะใช้ปัญญาพิจารณา เจองานให้จิตเห็นถึงคุณค่า เห็นถึงชีวิต เห็นสิ่งที่เรา...ถ้าชีวิต เราเถรตรงไป มันก็จะจบสิ้น

แต่ถ้าเราใช้ปัญญาว่า “ในเมื่อชีวิตนี้มันยังมีกิเลสอยู่ เราจะต้องอาศัย เราจะต้องให้เกิดธรรมะ เกิดนิติรัฐ เกิดการพิพากษา ให้ชำระล้าง ให้กิเลสมันสิ้นไปก่อน”

เราต้องใช้ปัญญา ใช้ปัญญาว่า “เราควรจะเห็นว่าอาหารพอกินได้ไหม” มันก็จะทำให้ยอมรับ ถ้ามันไม่ยอมรับนะ มันต่อต้านเลย นี่ตายจริงๆ

ถ้ากิเลสอยู่ปากตายนะ มันมีอีกหลายซบหลายซ้อนมาก

นี่ไง ถึงบอกว่าในการปกครอง ในนิติรัฐ มันปกครองโดยกฎหมาย มันลึกซึ้ง แล้วมันต้องผู้พิพากษาก็จะต้องมีประสบการณ์ว่าโทษหนักเบาแค่ไหน เจตนามากน้อยแค่ไหน การกระทำนั้นกระทำไปด้วย...คูสิ คูเจ้าหน้าที่ การวิสามัญเขาก็ทำเหมือนกัน แต่เพื่อประโยชน์สังคม

เห็นไหม เขาวิสามัญ วิสามัญไปแล้ว สิ่งนี้มีโทษไหม? มี แต่ยกฟ้อง มีโทษสิ เพราะมนุษย์ฆ่าไม่ได้ มนุษย์ให้ทำลายกัน เขาต้องได้รับโทษตามคำพิพากษาของเขา

“กิเลส” ถ้าเราจับเขาไม่ได้ เราจะวิสามัญหรืออย่างไรไม่ได้ ไม่ได้ นี่เพราะวิสามัญมันก็มีโทษ แต่ศาลยกฟ้อง ต้องยกฟ้อง ยกฟ้องเพราะอะไร เพราะเขาทำประโยชน์

“จิต” ถ้ามันวิปัสสนาของเรา เวลาเรากำหนดเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป ตั้งแต่วิปัสสนาไป โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามรรค สกิทาคาผล อนาคามรรค อนาคาผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล...มรรค ๔ ผล ๔ บุคคล ๘ จำพวก

“จิตหนึ่งนี่” ที่ว่าเกิดตายๆ เกิดตายมาไม่มีต้น ไม่มีปลาย เกิดตายมาโดยซากศพที่กองๆ ไว้มากกว่าโลกนี้ “จิตหนึ่งนี่” เวลาจิตหนึ่งมันเป็นจิตหนึ่ง แต่เวลาปฏิบัติขึ้นไป เห็นไหม บุคคล ๘ จำพวก

ขณะที่เป็นโสดาปัตติมรรค พอพิจารณาขึ้นมา พิจารณาขึ้นมาจนจิตสงบแล้วเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ได้การวิปัสสนา นี้โสดาปัตติมรรค นี้บุคคลที่ ๑ ถ้าพิจารณาไปพิจารณาเข้าพิจารณาซากด้วยอำนาจรัฐ ด้วยนิติรัฐ ด้วยคุณธรรม นี้พิจารณาไป ถ้าถึงกระบวนการของมันสมบูรณ์ กระบวนการเป็นมรรคญาณ เป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม มรรคสามัคคี สมุจเฉทปหาน ประหารไป นี้เป็นโสดาปัตติผล

โสดาปัตติผลแล้วจะจับต่อไปจับไม่ได้ คูสิ ผู้พิพากษา กิเลสที่ว่าผู้กระทําผิด ผู้จ้างวาน ผู้กระทําผิด มีผู้จ้างวาน ผู้ต่างๆ มันต่อเนื่องกันไป มันต่อเนื่องกันไป เวลาเราพูดถึงผู้กระทําผิด เราพิพากษาผู้กระทําผิด ผู้กระทําผิดต้องกระทําความผิด ผู้ทําความผิด ใครเป็นคนจ้างวานมา ใครเป็นคนไหว้วานมา ใครเป็นคนชักนํามา เห็นไหม พอชักนํามา สืบต่อไป นี้สกิทาคามรรค

สกิทาคามรรค ถ้าพิจารณาออกไป พิจารณากาย เวทนา จิตธรรม พิจารณาถึง...พอ สกิทาคาผล

สกิทาคาผล ต่อไป ถัดต่อไป ขึ้นต่อไป นี้ผู้จ้างวานมา ผู้ทํามา แล้วนี้เวรกรรมมันมาจากไหน นี้กามราคะต่างๆ เวรกรรม ผู้ที่กระทํามันขนาดหมางกันด้วยสิ่งใด เรื่องนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุใด นี้มันสืบต่อขึ้นไป นี้อนาคามรรค-อนาคาผล...

สิ่งที่ เป็น นี้บุคคล ๘ จำพวก อรหัตตมรรค-อรหัตตผลมันยิ่งละเอียดไปเป็นขั้นเป็นตอน
ขึ้นไป ผู้พิพากษาจะสั่งด้วยอำนาจนิติรัฐ ด้วยอำนาจตามความเป็นจริง อำนาจตามเป็นธรรม

นี่เวลาปฏิบัติไปมันจะเห็น มันจะตอนนะ

เวลาว่าครูบาอาจารย์ของเราผ่านทุกข์ผ่านยากมา คำว่า “ผ่านทุกข์ผ่านยากมา” มันก็ต้องมี
ปัญญา ปัญญาทำให้เป็นมัชฌิมา เป็นความสมควร ความสมควร ความต่างๆ แต่ความสมควรของคน
มันไม่เหมือนกัน ฉะนั้น มีครูบาอาจารย์มานะ เป็นที่ขอนิสัยๆ เพื่อจะชักนำ เพื่อดูแล

คูลี จะบอกว่า เวลาที่ไหนเป็นสงฆ์ ถ้าเป็นสงฆ์ สงฆ์ปกครองสงฆ์ ถ้าสงฆ์ปกครอง สิ่ง
ที่เป็นสงฆ์ขึ้นมา ถ้าสงฆ์ ถ้ามีมุมมอง มีทัศนคติต่างๆ สงฆ์นั้นจะร่วมเย็น สงฆ์นั้นจะมีหลักมี
เกณฑ์ แต่โดยตามความเป็นจริง แม้แต่ในครอบครัวเดียวกัน พ่อแม่ลูกต่างๆ ตามวัยก็มุมมอง
แตกต่างกันแล้ว ตามวัยนะ “ตามวัย” แล้วตามกรรม ตามนิสัย ตามความเห็น ก็ยังแตกต่าง นี่ใน
ครอบครัวครอบครัวเดียวกันนะ

แต่ในสังฆะ ในสงฆ์นี้ ต่างที่ผู้ที่ออกสละครอบครัวมาเป็นภิกษุ นี่มันแตกต่างหลากหลาย
พอความแตกต่างหลากหลาย นี่พันธุกรรมทางจิตมันแตกต่างหลากหลาย นี่มุมมองหรือสิ่งต่างๆ
ในการปกครองมันก็มีหยาบมีละเอียด มีการควบคุมดูแลที่แตกต่างกัน เพื่อให้ประโยชน์กับ
บุคคลคนนั้น ถ้าบุคคลคนนั้นเขาได้พัฒนาของเขาได้มาก ใ้สั้น

คูลี สังฆะ นี้สงฆ์ปกครองสงฆ์ สงฆ์ดูแลสงฆ์ แล้วช่วยกันยกระดับ “ยกระดับ”

จะบวชเป็นพระ จะอยู่ยาว อยู่สั้น อยู่อย่างไรก็แล้วแต่ บวชแล้วก็คือการบวช เห็นไหม
บวชแล้วเป็นสังฆะ เพราะเวลาลงอุโบสถสังฆกรรมต้องเป็นภิกษุด้วยกันทั้งหมด ไม่อย่างนั้น
อุโบสถสังฆกรรมมันเป็นโมฆะ มันเป็นโมฆียะ มันจะไม่มีผลไง

นี่ผลของมันมี ถ้าสงฆ์ปกครองสงฆ์ สงฆ์ดูแลสงฆ์ แล้ว “ยกระดับ” ยกระดับหัวใจของ
หมู่สงฆ์ ถ้าหมู่สงฆ์ขึ้นมาสูงขึ้น คีขึ้น พัฒนาขึ้น แล้วถ้าเข้าสู่อริยสัจ เข้าสู่สัจจะความจริง เข้าสู่
ความสงบของใจ แล้วใจออกวิปัสสนาไป นี่สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์ทั้งนั้นนะ

ถ้ามันเป็นประโยชน์ขึ้นมา ประโยชน์กับใครล่ะ?...นี่ประโยชน์กับบุคคลคนนั้น ใ้

นี่ไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงฝากศาสนาไว้ “ศาสนาทายาท”

เราเป็นชาวพุทธ ถ้าบวชเป็นพระแล้ว ศากยบุตรพุทธชิโนรส เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติเข้าไป เราจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ถ้าจิตสงบนี้ให้เห็นเงา แต่ถ้าจิตมันวิปัสสนาไปเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป มันจะไปเฝ้าไปเฝ้า จนเห็นเต็มองค์

พุทธ ธรรม สงฆ์ รวมลงเป็นหนึ่งเดียว แล้วมันรวมอย่างไร วิธีการรวมนี้ เวลามันรวมแล้ว แล้วเวลามันทำลายภวาสวะ ทำลายภพชาติ ทำลายทุกอย่างไป มันทำอย่างไร เห็นไหม ถ้าไม่ใช่ความลี้มเหลวของใจ ใจนั้นจะมีประสบการณ์ เหมือนพ่อแม่สอนลูก อยากให้ลูกเป็นคนดี มันจะลำบากลำบากขนาดไหนก็ดูแลฟูมฟักขึ้นมาให้เป็นคนดีในสังคม

“สงฆ์ปกครองสงฆ์” สงฆ์ก็ต้องอยากให้สงฆ์มีศีล มีธรรม มีจริยธรรมในหัวใจ ถ้าหัวใจนั้นเป็นธรรม สังคมสงฆ์นั้นปกครองสงฆ์นั้น ยกกระตือรือร้นของผู้ที่เป็นศาสนาทายาทเข้ามาให้สูงขึ้น สูงขึ้น เพื่อประโยชน์กับตัวเอง ประโยชน์กับตัวเอง ถ้าเขาได้ศึกษา มีพื้นฐาน แล้วเขาชวนชวนประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เขาก็จะมีปัญญาของเขา เพื่อเป็นศาสนาทายาทสืบต่อ สืบต่อไป

ฉะนั้น สิ่งที่เขาปฏิบัติเป็นสมบัติของเขา แล้วถ้าเขาปฏิบัติของเขา สิ่งที่เขาเพิ่มศาสนาทายาทเป็นสงฆ์มากขึ้น สงฆ์มากขึ้นก็ส่งต่อสงฆ์ ส่งต่อธรรมและวินัยนี้ไป เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาให้เป็นธรรมะ ให้เป็นสังฆธรรม ให้เป็นธรรมความเป็นจริง ไม่ใช่ความลี้มเหลว แล้วปล้นชิงมาด้วยทฤษฎีมานะอย่างนั้น สิ่งนั้นเป็นธรรมะลี้มเหลว รัฐลี้มเหลว เราไม่ต้องการเป็นรัฐลี้มเหลว เราต้องการเป็นรัฐที่มีนิติรัฐ มีนิติธรรม เราต้องการรัฐที่มั่นคง

ฉะนั้น เราเป็นรัฐมั่นคง เราถึงเป็นสงฆ์ปกครองสงฆ์

สงฆ์จะดูแลสงฆ์เพื่อความมั่นคงของศาสนา เอวัง